

Hvert skal stefna og hvernig er hægt að komast þangað?

5

Í bók Lewis Carroll um Lísu í Undralandi spyr Lísa brosköttinn til vegar. „Vildir þú vera svo vænn að segja mér hvaða leið ég á að fara til að komast héðan?“

„Það fer nú ansi mikið eftir því hvert þú vilt komast,“ svaraði kötturinn.

„Mér er svo sem alveg sama hvert ...,“ svaraði Lísa.

„Þá gildir einu hvaða leið þú ferð,“ svaraði kötturinn.

„.....bara ef ég kemst eitthvert“ bætti Lísa við til skýringar

„O, þú kemst það áreiðanlega,“ sagði kötturinn, „ef þú heldur bara nógu lengi áfram.“

Þessi sígilda saga minnir okkur á að við erum fljótari að ná markmiðum okkar ef við vitum hver þau eru og þar með hvert við viljum stefna. Í þessum kafla er fjallað um nauðsyn þess að setja sér markmið um tekjur á eftirlaunaárunum og um leiðir til að ná þeim.

Í þessum kafla:

- Að setja sér raunhæf markmið
- Samanburður á markmiðum og núverandi stöðu
- Markviss og varleg áætlun
- Skjóðan er notadrjúg við útreikninga og áætlanagerð
- Leiðir til að auka eftirlaunin og tryggja fjárhagslegt öryggi
- Klöpp eða sandur
- Um það bil 8% af launum í viðbótarsparnað og tryggingar

„Ég vil hætta að vinna 60 ára“

Vorið 1997 kom til mín 41 árs sjóðfélagi og bað mig um að hjálpa sér að gera áætlun sem gerði honum kleift að hætta að vinna 60 ára. „Ég er í mjög sérhæfðu starfi og sé fram á að ég geti ekki starfað áfram eftir sextugt. Ég vil því koma mér í þá stöðu að geta hætt ef mér líst ekki á önnur störf sem mér kunna að bjóðast þá.“

Það lifnaði yfir mér. Þetta fannst mér áhugavert dæmi að skoða. Maðurinn er langskólagenginn og tekjuhár en hann hafði ekki verið nema um það bil 10 ár á vinnumarkaði þegar hér var komið við sögu. Hann átti því tiltölulega lítill lífeyrisréttindi og tíminn til starfsloka var ekki nema 19 ár. Samkvæmt upplýsingum sem hann hafði aflað sér var hann búinn að tryggja sér rétt á 12% af þáverandi launum frá 67 ára aldri auk þess sem hann var búinn að byggja upp eftirlaunasjóð sem myndi tryggja honum 8% af launum í 10 ár.

Ég spurði hann fyrst hvað hann teldi sig þurfa í eftirlaun og hvort hann hefði sett sér einhver markmið þar að lútandi.

„Ég vil halda mínu lífsmynstri,“ sagði hann. „En til þess tel ég mig þurfa um 80% af núverandi launum. Ég átta mig hins vegar á að tíminn er naumur og því tel ég ásættanlegt að stefna að því að eftirlaunin lækki með aldrinum í áföngum í 50% af launum við 80 ára aldur.“

Ég settist nú niður og reiknaði dæmið. Niðurstaða mín var að hann þyrfti að leggja aukalega fyrir a.m.k. 22% af launum til 60 ára aldurs til þess að ná þessu markmiði sínu. Þetta er auðvitað mjög hár viðbótarsparnaður, sérstaklega ef haft er í huga að samtals næmi eftirlaunasparnaður (lífeyrissjóður + viðbótarsparnaður) þá 26% af launum. Sjóðfélaginn sagði mér að þetta væri meiri sparnaður en hann hefði reiknað með en hann ætlaði samt að reyna að fara að mínum ráðum.

Eftir að sjóðfélaginn var farinn frá mér fór ég að velta því fyrir mér hvernig dæmið hefði litið út ef hann hefði verið 10 árum yngri. Ég hélt því áfram að reikna og fann út að þá hefði viðbótarsparnaðurinn getað verið mun lægri eða um 9% af launum. Markmiðið hefði eftir sem áður verið háleitt en miklu viðráðanlegra en hið raunverulega dæmi.

Það borgar sig að gera ráðstafanir tímanlega ef einstaklingur vill stefna á góð eftirlaun eða að geta hætt snemma að vinna. Annars verða menn að velja milli þess að sætta sig við lægri eftirlaun eða að spara verulegan hluta af launum sínum á síðari hluta starfsævinnar og taka þannig í raun á sig launalækkun.

Að setja sér raunhæf markmið

Til þess að geta metið núverandi stöðu þarf að byrja á því að setja sér raunhæf markmið um eftirlaun í starfslok. Markmiðin þurfa að vera metnaðarfull en samt þannig að einstaklingur eða hjón geti náð þeim með því að skipuleggja fjármálin vel. Þegar markmiðin hafa verið sett er hægt að bera þau saman við hvert stefni miðað við óbreyttar forsendur um eignir og sparnað.

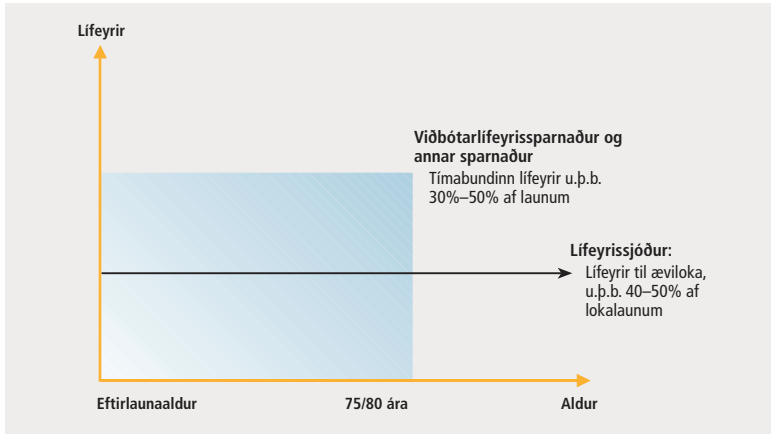
Margir setja markmið á að tryggja óbreyttar tekjur eftir að vinnu lýkur en aðrir telja að þeir komist af með minni tekjur, ef til vill á bilinu 70–80% af núverandi tekjum. Það er vissulega margt sem bendir til þess að fólk geti sætt sig við nokkra launalækkun eftir að vinnu lýkur og nægir að nefna að þá falla niður greiðslur í lífeyrissjóð og annan sparnað auk þess sem ekki þarf lengur að kaupa viðbótartryggingar til að verjast tekjumissi. Í starfslok ættu líka flestar skuldir að vera uppgreiddar. Á móti kemur að ný útgjöld bætast við þegar aldurinn færast yfir. Það á einkum við um heilsugæslu- og lyfjakostnað. Með auknum frítíma eiga útgjöldin það líka til að aukast, eins og allir kannast við úr sumarleyfum og öðrum fríum. Þá hefur maður meiri tíma til að eyða og „margt smátt gerir eitt stórt“.

Hér er mælt með að skipta eftirlaunaárunum í tvo hluta og stefna að því að tryggja sér um það bil 80% af lokalaunum fyrstu tíu til fimmtán árin eftir að vinnu lýkur og 40–50% af lokalaununum til æviloka. Árafjöldinn í fyrri hlutanum fer eftir því hvenær hætt er að vinna – því fyrr sem það gerist á lífsleiðinni þeim mun lengri tíma vill fólk hafa nokkurn veginn óbreyttar tekjur. Þegar markmið er sett á 80% af lokalaunum verða ráðstöfunartekjur nánast jafn háar lokalaununum þar sem ekki er lengur verið að greiða iðgjöld til lífeyrissjóða eða vegna persónutrygginga.

Til þess að þetta markmið náist þarf að tryggja að náðst hafi þau réttindi að lífeyrissjóður greiði um það bil 50% af launum ævilangt frá starfslokum og að tekist hafi að byggja upp viðbótarsparnað sem greiði eftirlaun sem nemi um 30% af launum á fyrri hluta eftirlaunaáranna. Ef hjón stefna að því að hætta að vinna áður en heimilt er að hefja töku lífeyris úr lífeyrissjóðum þarf viðbótarsparnaðurinn að greiða öll eftirlaunin fyrstu árin.

Markmiðið er að tryggja óbreyttar ráðstöfunartekjur fyrstu 10 til 15 árin eftir að látið er af störfum. Þar er stefnt nokkuð hátt en það er ekki óeðlilegt því að fólk vill gjarnan halda sama lífsmynstri eftir að látið er af störfum. Algengast er að fólk vilji hafa meira milli handanna framan af eftirlaunaárunum en draga síðan úr eyðslunni. Margir vilja til dæmis geta ferðast nokkuð framan af eftirlaunaárunum og sinnt ýmsum öðrum áhugamálum sem reikna má með að síður verði geta eða löngun til að sinna á síðasta hluta ævinnar. Eftir 10 til 15 ár geta eftirlaunin því lækkað í 40 til 50% af launum. Þetta hlutfall ræðst meðal annars af því hversu há laun

Markmið um eftirlaun

Mynd 5.1 Mælt er með því að setja sér markmið um eftirlaun sem miða að því að tryggja óbreyttar ráðstöfunartekjur á fyrri hluta eftirlaunaáranna sem lækki síðan með hækkandi aldri, t.d. á aldursbilinu 75 til 80 ára. Þetta skal gert með því að viðbótarlífeyrissparnaður og annar sparnaður greiði verulegan hluta eftirlauna framan af og að tekjur úr lífeyrissjóðum tryggi fastar tekjur til æviloka sem nema um 40%–50% af launum.

einstaklingur hafði á starfsævinni. Sá sem hafði háar tekjur þarf lægra hlutfall af launum í lífeyrisgreiðslur til æviloka.

Hversu langan tíma ætti að áætla í fyrri hluta eftirlaunaáranna fer eftir því hvenær látið er af störfum. Sá sem hættir að vinna 65 ára ætti að miða við a.m.k. 15 ár og jafnvel lengri tíma ef heilsan er góð og ástæða er til að ætla að hún haldist þannig áfram. Þeir sem vilja stefna að því að hætta að vinna fyrir 65 ára aldur lengja þetta tímabil enn frekar og þurfa þar með að safna stærri sjóði til að greiða þau eftirlaun sem stefnt er að.

Tafla 5.1 sýnir hver sparnaður sem hlutfall af launum þarf að vera til þess að eignast sjóð sem getur greitt 30% af launum í 5, 10 eða 15 ár miðað við 4,5% raunvexti á ári. Til þess að eignast sjóð sem greiðir 30% af launum í 10 ár þarf að leggja fyrir 3,9% af launum í 30 ár og 7,6% af launum í 20 ár. Ef útborgunartíminn er 15 ár þarf sparnaðurinn að vera töluvert meiri eða 5,3% af launum í 30 ár og 10,3% af launum í 20 ár.

Taflan sýnir að þeir sem vilja tryggja sér góð eftirlaun þurfa annaðhvort að gera ráðstafanir tímanlega eða leggja fyrir umtalsverðan hluta af launum. Ef hvorki er langur tími til stefnu né svigrúm til að spara mikið verða markmið um eftirlaun að vera hófleg.

Þeir sem gera ráðstafanir tímanlega og hafa langan tíma til að safna eru í góðum

Mánaðarlegur sparnaður í % af launum til að byggja upp sjóð sem greiðir 30% af launum í 5, 10 eða 15 ár

Sparnaðartími	Úttektartími		
	5 ár	10 ár	15 ár
5 ár	24,1%	43,4%	58,9%
10 ár	10,7%	19,3%	26,2%
20 ár	4,2%	7,6%	10,3%
30 ár	2,2%	3,9%	5,3%
40 ár	1,2%	2,2%	3,0%

Reiknað er með 4,5% vöxtum á ári

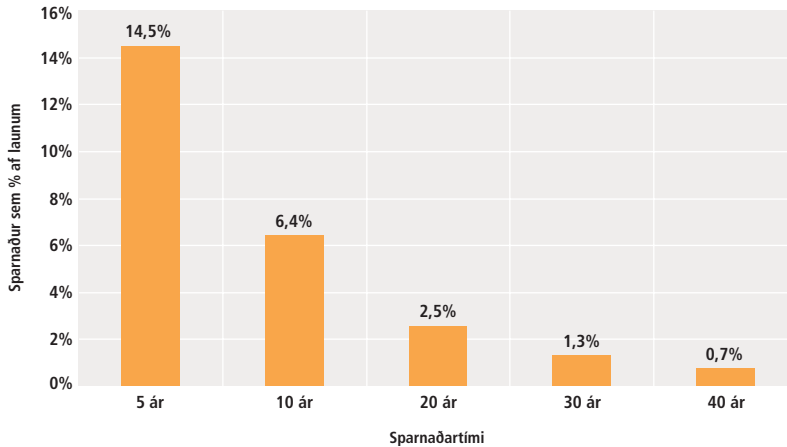
Tafla 5.1 Í töflunni er miðað við 4,5% raunvexti á ári. Ekki er reiknað með neinu mótframlagi ríkis eða launagreiðanda.

málum því þá þarf viðbótarsparnaður ekki að vera mikill til að hækka eftirlaunin. Eftir því sem sparnaðartíminn er styttri verður erfiðara að ná settu marki. Ef hjón geta sparað í 30 ár þarf þannig aðeins að leggja fyrir 1,3% af launum til að safna sjóði sem greiðir 10% af launum í 10 ár í eftirlaun. Sparnaðurinn þarf þá að vera 2,6% til að greiða 20% af launum í eftirlaun, 3,9% til að greiða 30% af launum o.s.frv. Sé sparnaðartíminn hins vegar 20 ár þarf sparnaðurinn að vera 2,5% af launum til að byggja upp sjóð sem greiðir 10% launum í 10 ár og 6,4% af launum ef sparnaðartíminn er aðeins 10 ár.

Á síðari hluta eftirlaunaáranna er markmiðið að tryggja sér til æviloka tekjur sem nema u.þ.b. 40 til 50% af launum. Þar sem allir verða að greiða 10% af launum sínum í lífeyrissjóð ættu flestir að ná því að tryggja sér ævilangar lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum sem eru nálægt þessu hlutfalli. Alltaf eru þó einhverjir í þeirri stöðu að hafa ekki greitt í lífeyrissjóð alla starfsævina þar sem það var ekki fyrr en á árinu 1999 sem tekið var upp eftirlit með lífeyrissjóðsgreiðslum hjá sjálfstæðum atvinnurekendum og einyrkjum. Auk þess hafa fæstir þeirra sem nú sjá hilla undir eftirlaunaaldur greitt lífeyrissjóðsiðgjöld af heildarlaunum allan tímann enda var það ekki almenn skylda fyrr en á árinu 1990. Þeir sem hækka verulega í launum á seinni hluta starfsævinnar og greiða í aldurstengdan lífeyrissjóð fá líka nokkru lægri lífeyrisgreiðslur en sem nemur þessu hlutfalli af þeim launum.

Þeir sem eiga tiltölulega lítil lífeyrisréttindi og sjá fram á að svo verði í starfslok verða að laga markmið sitt um ævilangar lífeyrisgreiðslur að þeirri staðreynd. Ef einstaklingur vill auka lífeyrisréttindi sín verulega og hækka greiðslur í lífeyrissjóð er ekki sjálfgefið að það sé hægt. Í fyrsta lagi er þak á iðgjaldi launþega í lífeyrissjóð (hámark 4% af launum samkvæmt skattareglum) þannig að ekki er hægt að hækka eigið framlag nema með því að ganga á heimild til að greiða iðgjald vegna viðbótarlífeyrissparnaðar. Í öðru lagi er alls ekki sjálfgefið að allir lífeyrissjóðir vilji taka

Sparnaður sem % af launum til að byggja upp sjóð sem greiðir 10% af launum í 10 ár

Mynd 5.2 Myndin sýnir hvað þarf að spara til að tryggja sér 10% af núverandi launum í eftirlaun í 10 ár, miðað við 4,5% raunvexti á ári. Ef ætlunin er að tryggja sér hærra eftirlaun er hægt að margfalda stuðlana með því hlutfalli sem stefnt er að deilt með 10% og finna þannig út hver sparnaðurinn þarf að vera. Sem dæmi má nefna ef einstaklingur vill safna sjóði á 20 árum sem greiðir 20% eftirlaun þá þarf hann að leggja fyrir 5% af launum ($20/10 * 2,5\%$).

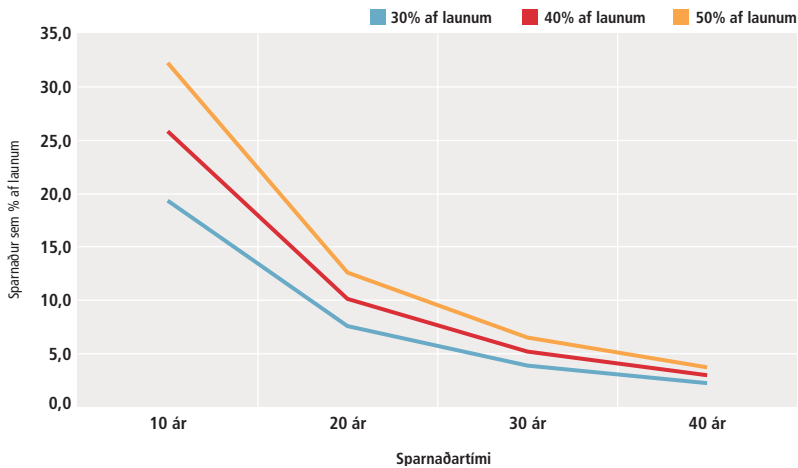
við hærri iðgjöldum en 10% af launum. Það gengur gegn grundvallarforsendum lífeyrissjóða með jafna réttindaávinnslu þar sem gert er ráð fyrir að sjóðfélagar greiði sama launahlutfall í sjóðinn alla ævi.

Þó eru til leiðir til að auka lífeyrisréttindin. Margir lífeyrissjóðir gera ekki athugasemdir við aukin lífeyrissjóðsiðgjöld og sumir bjóða sjóðfélögum sínum að greiða viðbótariðgjöldin í samtryggingarsjóð. Það á sérstaklega við um aldurstengda lífeyrissjóði. Loks má nefna að til eru lífeyrissjóðir sem bjóða sjóðfélögum að verja hluta af viðbótariðgjaldi eða inneign í séreignarsjóði til að kaupa ævilöng viðbótarellilífeyrisréttindi. Slíkum réttindum er hægt að safna upp á starfsævinni og eins er hægt að kaupa þau með eingreiðslu. Viðbótarellilífeyrisréttindi eru eingöngu ellilífeyrisréttindi, þ.e. þeim fylgja engin örorku-, maka- eða barnalífeyrisréttindi. Sá sem á slík réttindi á rétt á lífeyrisgreiðslum til æviloka frá viðmiðunarárdri en við andlát falla réttindin niður.

Deila má um það hversu háar lífeyrisgreiðslur til æviloka eiga að vera en hér er miðað við 40% til 50% af lokalaunum. Sumum kann að finnast þessar tekjur of lágar fyrir fólk sem heldur góðri heilsu lengi. Það má örugglega til sanns vegar færa í sumum tilvikum en flestum ætti að nægja 50% af lokalaunum á síðari hluta eftirlaunaáranna. Það má jafnvel gera ráð fyrir að það hlutfall sé óþarflega hátt þegar í hlut eiga einstaklingar sem hafa haft miklar tekjur á starfsævinni.

Sparnaður sem % af launum til að eignast sjóð sem greiðir 30%, 40% eða 50% af launum í 10 ár

Markmið um lífeyrisgreiðslur í 10 ár

Mynd 5.3 Myndin sýnir hvað þarf að leggja fyrir til að ná settum markmiðum um lífeyrisgreiðslur í 10 ár miðað við mismunandi langan sparnaðartíma. Eftir því sem sparnaðartíminn er lengri er bilið á milli línanna minna, þannig að sá sem gerir ráðstafanir í tíma þarf ekki að bæta miklu við til að hækka eftirlaunin. Ef sparnaðartíminn er stuttur þarf að leggja fyrir umtalsverðan hluta af launum til að byggja upp eftirlaunasjóð og bæta miklu við til að hækka eftirlaunin.

Einn aðalkosturinn við ofangreint markmið er sveigjanleikinn sem fæst með þessari samsetningu lífeyrisréttinda og viðbótarsparnaðar. Markmiðið byggist á því að auka vægi viðbótarsparnaðar en stærsti kosturinn við hann er einmitt að þannig hafa eftirlaunaþegar aukið svigrúm við töku lífeyris. Það hefur oft verið sagt að stærsti kosturinn við inneign í séreignarsjóðum sé að inneign erfist en það er ekki rétt. Lífeyrissparnaður gengur almennt út á að byggja upp sjóð til að greiða eftirlaun en ekki til að búa í haginn fyrir börn eða aðra eftirlifendur. Mun mikilvægara er því að viðbótarlífeyrissparnaður og séreignarsjóðir veita eigendum sínum sveigjanleika við útborgun lífeyris. Í staðinn fyrir að vera bundinn við fastar mánaðarlegar tekjur getur hver einstaklingur ráðið hvað hann tekur út hverju sinni og sótt aukagreiðslur þegar það hentar svo lengi sem hann er innan útborgunarreglna sem eru tiltölulega víðar.

Samanburður á markmiðum og núverandi stöðu

Þegar búið er að skilgreina markmiðin og áætla tekjur í starfslok er komið að því að bera markmiðin saman við það hvert virðist stefna miðað við núverandi eignir og sparnað. Gott er að gera þetta með því að fylla út eftirfarandi töflu.

	Eftirlaun	Markmið	Áætlun	Mismunur
Þú	Lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum			
	Viðbótarlífeyrissparnaður (inneign í starfslok)			
	Annar sparnaður (eign í starfslok)			
Maðkí	Lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum			
	Viðbótarlífeyrissparnaður (inneign í starfslok)			
	Annar sparnaður (eign í starfslok)			

Hér eru markmiðin sett fram á mjög einfaldan hátt. Skoðum þau aðeins nánar:

Lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum. Hvað viltu tryggja þér í ævilangar lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum? Við skilgreiningu á þessu markmiði verður að hafa í huga að sjóðfélagar í lífeyrissjóðum með jafnri réttindaávinnslu ávinna sér árlega rétt á 1,4 til 1,9% af þeim launum sem greitt er af. Réttindastuðullinn er mismunandi eftir sjóðum en flestir sjóðir hafa stuðul sem er nálægt 1,4%. Réttindastuðull í aldurstengdum sjóðum er breytilegur eftir aldri og lækkar með aldrinum. Markmið um tekjur úr lífeyrissjóðum þarf að taka mið af því hvernig réttindi ávinnast í þínum lífeyrissjóði og hvað er raunhæft að ávinna sér út frá þeim forsendum.

Viðbótarlífeyrissparnaður (inneign í starfslok). Hvað stefnir þú á að eiga mikla inneign í séreignarsjóði eða á vörslureikningi lífeyrissparnaðar í starfslok? Allir sem geta ættu að nýta sér heimildir til viðbótarlífeyrissparnaðar eins og kostur er og stefna að því að bæta sem mestu við eftirlaunin með því.

Þegar tekin hefur verið ákvörðun um það hvenær ætlunin er að hætta að vinna er ágætt að skipta eftirlaunaárunum í tvennt og reikna með að viðbótarlífeyrissparnaður og annar sparnaður greiði verulegan hluta af eftirlaunum á fyrri hluta eftirlaunaáranna. Að því loknu þarf að reikna út hversu mikið þurfi að eiga í sjóði og skipta honum milli viðbótarlífeyrissparnaðar og annars sparnaðar. Við þá skiptingu þarf að gæta að því að greiddur er tekjuskattur af útborgunum úr séreignarsjóði en ekki af öðrum sparnaði.

Annar sparnaður (eign í starfslok). Hvað stefnir þú á að eiga mikinn annan sparnað eða aðrar eignir til að greiða eftirlaun í starfslok? Annar sparnaður er þriðja lagið í eftirlaunasparnaði og sá sparnaður sem er að jafnaði alltaf laus. Annar sparnaður getur því verið varasjóður á starfsævinni og góð viðbót við eftirlaunin eftir að vinnu lýkur.

Þegar markmiðið um tekjur er sett þarf að taka ákvörðun um skiptingu viðbótararsparnaðar á milli viðbótarlífeyrissparnaðar og annars sparnaðar. Ekki er til einföld regla um hvernig er best að skipta sparnaðinum en við þá ákvörðun þarf að taka tillit til eftirfarandi atriða:

Hvað þarftu mikið?

Hver þarf inneign að vera til að standa undir mánaðarlegum greiðslum í 10, 15 eða 20 ár?

Mánl. tekjur fyrir skatta	Inneign endurgreidd á		
	10 árum	15 árum	20 árum
Þús.kr.	inneign, m.kr.	inneign, m.kr.	inneign, m.kr.
100	10	13	16
200	19	26	32
300	29	39	48
400	39	53	64
500	48	66	80

M.v. 4,5% raunvexti á ári.

Tafla 5.2 Til þess að tryggja sér 100 þúsund krónur á mánuði í 10 ár þarf að eiga 10 milljónir en 13 milljónir ef inneignin á að duga í 15 ár. Ef hjón vilja hafa 200 þúsund á mánuði í 15 ár þurfa þau að eiga 26 milljónir! Taflan sýnir hver inneign í séreignarsjóði eða á vörslureikningi lífeyrissparnaðar þarf að vera til að geta haft af henni tiltekna tekjur fyrir skatta. Þar sem ekki er greiddur tekjuskattur af öðrum sparnaði þarf lægri inneign til að tryggja sambærilegar tekjur eftir skatta. Hægt er að nálgast þá fjárhæð með því að margfalda inneign í töflunni með (100 – skattprósenta). Ef tekjuskattur er t.d. 36% þurfa hjón að eiga 6,4 milljónir í öðrum sparnaði til að fá 100 þúsund krónur á mánuði í mánaðarlegar tekjur. Hér er ekki tekið tillit til 10% fjármagnstekjuskatts á vaxtatekjur.

- Er til varasjóður til að mæta fjárhagslegum áföllum? Allir ættu að eiga varasjóð sem nemur a.m.k. sex til níu mánaða launum. Ef ekki er til varasjóður borgar sig að byrja á að byggja hann upp.
- Viðbótarlífeyrissparnaður er hagstæðasti sparnaður sem völ er á vegna mótfamlags launagreiðanda og hagstæðra skattareglna. Þess vegna er æskilegt að nýta heimildir til hans að fullu. Ef hjón eiga varasjóð og geta lagt fyrir 4% af launum til viðbótarlífeyrissparnaðar ættu þau hiklaust að gera það. Það er alltaf hægt að lækka iðgjöldin síðar á starfsævinni ef það stefnir í að viðbótarlífeyrissparnaðurinn verði meiri en þörf er á.
- Viðbótarlífeyrissparnaður er bundinn til 60 ára aldurs og síðan á samkvæmt lögum og reglum að dreifa útborgunum á sjö ár. Annar sparnaður er hins vegar algerlega laus og því getur komið sér vel að eiga slíkt sparifé fyrstu árin eftir starfslok.

Almennt má segja að æskilegt sé að stefna að því að annar sparnaður verði álíka mikill að vöxtum og viðbótarlífeyrissparnaðurinn. Þess vegna er skynsamlegt að stefna að því að leggja fyrir reglulega 4% af launum til viðbótarlífeyrissparnaðar og önnur 4% af launum sem annan langtímasparnað. Það ræðst auðvitað af sparnaðartíma hver sparnaðurinn þarf að vera en þetta hlutfall hentar þeim sem geta sparað í langan tíma. Ef síðar verður útlit fyrir að eftirlaunasparnaður verði umfram markmið má alltaf draga úr sparnaðinum eða nota hluta hans í eitthvað annað. Ef

einhverjir treysta sér ekki til að leggja allt þetta fyrir lækka þeir auðvitað heildar-sparnaðinn en samt sem áður er ráðlegt að leggja jafnhátt hlutfall launa fyrir í formi viðbótarlífeyrissparnaðar og annars sparnaðar.

Þegar búið er að skrá markmiðin á öllum sviðum sparnaðar er hægt að bera þau saman við áætlun um tekjur og eignir í starfslok. Ef munurinn er lítill getur viðfangsefnið verið það eitt að nýta núverandi sparnað sem best. Ef mismunurinn er hins vegar mikill þarf að reikna hvað þarf að bæta miklu við til að ná settum markmiðum og meta hvort það sé raunhæft. Ef niðurstaðan verður sú að markmiðin séu of háleit þarf að setja sér hóflegri markmið sem búast má við að hægt sé að ná. Að því loknu þarf að gera vandaða áætlun og vinna skipulega að því að markmiðin náist.

Markviss og varleg áætlun

Ef mismunur er á markmiðum og því hvert stefnir miðað við núverandi stöðu og sparnað þarf að gera áætlun til þess að brúa bilið. Viðfangsefnið er í sjálfu sér einfalt því besta og nánast eina leiðin til að bæta við eftirlaunin er að auka sparnað. Það eru ekki til neinar töfralausnir í fjármálum og það verður enginn ríkur á einni nóttu nema með því að vinna í happdrætti. Líkurnar á því eru litlar og þess vegna er farsælast að einbeita sér að því að byggja upp eignir á skipulegan hátt með aðhaldi og reglulegum sparnaði.

Önnur leið til að bæta við eftirlaunin er að nýta betur núverandi eignir og stefna t.d. að því að minnka eignir í starfslok til að draga úr útgjöldum og auka tekjur. Þessi leið getur vissulega verið fær og hluti af áætlun til að bæta við eftirlaunin. Það ber hins vegar að hafa í huga að erfitt getur verið að koma öðrum eignum í verð þegar á þarf að halda og það kann að vera erfitt að selja aðrar eignir þegar á reynir. Það getur til dæmis verið sárt að selja fasteignir og muni sem margar minningar tengjast.

Öruggasta leiðin er að vera varfærinn í áætlunum og leggja frekar meira fyrir en minna og reikna auk þess með hóflegri ávöxtun, til dæmis 3,5–4,5% á ári. Ef svo kemur í ljós þegar líður á starfsævina að það lítur út fyrir að eftirlaunasparnaður verði meira en stefnt er að getur fólk alltaf dregið úr sparnaði og ráðstafað fénu í annað.

Skjóðan er notadrjúg við útreikninga og áætlanagerð

Með hverju eintaki þessarar bókar fylgir lykilorð sem veitir aðgang að netreiknivél-inni Skjóðunni sem er á slóðinni www.skjodan.is og heimasíðu Almenna lífeyris-sjóðsins, www.almenni.is. Skjóðuna er þægilegt að nota þegar verið er að áætla

eignir og lífeyrisgreiðslur í starfslok. Skjóðan er í raun samsett úr fjórum reiknivélum en í henni er hægt að reikna eftirfarandi:

Lífeyrissjóðir.	Áætlaðar lífeyrisgreiðslur til æviloka úr lífeyrissjóðum.
Viðbótarlífeyrissparnaður.	Verðmæti lífeyrissparnaðar í starfslok.
Annar sparnaður.	Verðmæti annars sparnaðar í starfslok.
Samantekt.	Eftirlaun samtals fyrir og eftir skatta. Eftirlaunaaldur og mismunandi samsetning eftirlauna eftir aldri. Eftirlaun sem hlutfall af meðallaunum og lokalaunum.

Skjóðan er mjög öflug reiknivél að því leyti að hún reiknar eftirlaun fyrir einstakling eða hjón út frá upplýsingum um núverandi eignir og áunnin lífeyrisréttindi og miðað við forsendur um áframhaldandi sparnað. Eftirtalin atriði eru slegin inn í vélinu:

- Áætlaður starfslokaaldur. Ef útreikningur er fyrir hjón er reiknað með því að þau fari bæði á eftirlaun á sama tíma.
- Áætluð laun til starfsloka. Hægt er að reikna með breytilegum launum á starfsævinni. Oft hækka laun þegar líður á starfsævina með aukinni reynslu og ábyrgð í starfi. Á seinni hluta starfsævinnar er algengt að fólk vilji draga úr vinnu en þá lækka launin. Þessar forsendur er hægt að slá inn í vélinu.
- Lífeyrissjóður sem greitt er í til starfsloka. Í reiknivélinni er gert ráð fyrir að einstaklingur greiði í einn og sama lífeyrissjóð til starfsloka en hægt er að reikna með að hjón greiði hvort í sinn lífeyrissjóð. Reiknivélin getur framreiknað réttindi fyrir hefðbunda stigastjóði með mismunandi réttindastuðlum, aldurstengda lífeyrissjóði og Almenna lífeyrissjóðinn.
- Ávöxtun viðbótarlífeyrissparnaðar og annars sparnaðar.
- Iðgjald til lífeyrissparnaðar sem hlutfall af launum.
- Annar sparnaður. Hér er slegið inn verðmæti sparnaðar í byrjun tímabils og síðan hversu mikið er sparað með reglubundnum hætti. Hægt er að reikna með því að sú fjárhæð breytist þegar líður á starfsævina, meðal annars vegna þess að laun geta verið breytileg og þess vegna er eðlilegt að sparnaðurinn breytist í takt við launabreytingarnar.
- Aldur þegar taka lífeyris á að hefjast og mismunandi samsetning eftirlauna.

Í Skjóðunni eru lífeyrisréttindi og viðbótarlífeyrissparnaður reiknuð fyrir hvort hjóna um sig en hins vegar er annar sparnaður reiknaður saman fyrir bæði hjónin.

Skjóðan er mjög nákvæm þegar kemur að því að reikna út áætluð eftirlaun í starfslok. Hægt er að velja hvenær greiðslur úr lífeyrissjóðum hefjast samkvæmt viðmiðunaraldri eða fresta þeim eða flýta frá því viðmiði. Öll réttindi í lífeyrissjóðum eru þá reiknuð í starfslok miðað við sama aldur og síðan er til einföldunar reiknað með að reglur þess sjóðs, sem ætlunin er að greiða í til starfsloka, gildi um frestun og flýtingu

Address <http://www.skjodan.is/>

SKJÓÐAN ÍSLANDSBANKI | Hvar sem þú ert

Aldur og laun | Lífeyrissjóðir | Viðbótar lífeyrissparnaður | Annar sparnaður | Samantekt

A A+ A++ Forsíða Vista Hætta

Hér færir þú inn upplýsingar um (1) núverandi aldur og fjölda ára til starfsloka og (2) núverandi laun og áætlaða launabróun til starfsloka.

Forsendur	Þú	Maki
Fæðingardagur og ár:	1.1.1972	1.6.1973
Fjöldi ára til starfsloka:	34	
Mánaðarlaun:	210.000	190.000

Aldursbil	Þróun launa sem % af núverandi launum	
16-19	100 %	100 %
20-29	100 %	100 %
30-39	120 %	120 %
40-49	140 %	140 %
50-54	155 %	155 %
55-59	150 %	150 %
60-64	145 %	145 %
65-69	145 %	145 %

Útreiknað	Þú	Maki
Aldur	32,2	30,7
Áætlaður aldur við starfslok:	66,2	64,7

Leiðbeiningar

Sláið inn upplýsingum um aldur og laun. Síðan þarf að ákveða hvað á að reikna með því að einstaklingur eða hjón vinni lengi eða hvenær farið er á eftirlaun. Sláið inn fjölda ára til starfsloka og vélin reiknar þá út aldur í starfslok.

Reikna

lífeyrsgreiðslna. Síðan er hægt að breyta forsendum um útborgun viðbótarlífeyrissparnaðar og annars sparnaðar. Í vélinni eru innbyggðar reglur um útborgun viðbótarlífeyrissparnaðar þannig að greiðslurnar verða í samræmi við þær reglur.

Þegar eftirlaunagreiðslur eru reiknaðar með svona mörgum breytum er erfitt að stilla þær af þannig að eftirlaunin verði jöfn. Þannig er raunveruleikinn en með vélinni er hægt að breyta forsendum fram og til baka til þess að finna hvernig heppilegast er að haga samsetningu eftirlaunanna.

Með Skjóðunni er hægt að reikna hverju þarf að bæta við sparnaðinn til þess að ná settum markmiðum um eftirlaun í starfslok. Byrjað er á því að slá inn núverandi stöðu og eftirlaunin reiknuð miðað við núverandi sparnað. Síðan er hægt að prófa sig áfram, t.d. auka sparnaðinn eða breyta starfslokaaldri til að sjá hvaða áhrif það hefur á eftirlaunin. Í Skjóðunni er hægt að vista dæmi og skoða þau síðar. Þannig getur notandi reiknað fleiri en eitt dæmi og borið þau saman.

Samsetning eftirlaunasparnaðar er flókið mál og því er best að gefa sér tíma til að reikna nokkur dæmi áður en valin er einhver ein leið. Þá kemur í ljós hvaða leið hentar best. Munum að það skal vanda sem lengi á að standa.

Leiðir til að auka eftirlaunin og tryggja fjárhagslegt öryggi

Hvernig er hægt að auka eftirlaunasparnað og hvaða leiðir eru bestar til þess? Hér eru nokkur hollráð þar að lútandi:

Sparaðu reglulega. Besta leiðin til að bæta við sig eftirlaunasparnaði er með reglulegum sparnaði sem getur hvort heldur verið viðbótarlífeyrissparnaður (séreignarsjóðir, lífeyrissparnaðarreikningar) eða annar sparnaður. Reglulegur sparnaður er þægilegasta og um leið árangursríkasta leiðin til að byggja upp eignir og sparnað. Fjárhæðin sem lögð er til hliðar reglulega þarf ekki að vera há og betra er að byrja með heldur lægri fjárhæð en spenna bogann of hátt í upphafi. Kúnstin er að leggja allt af fyrir í hverjum mánuði hvað sem á gengur.

Best er að hafa sparnaðinn eins sjálfvirkan og hægt er. Það er til dæmis kostur við viðbótarlífeyrissparnaðinn að launagreiðandinn sér um að draga hann frá launum og senda hann til vörsluaðila. Annan sparnað er líka hægt að hafa sjálfvirkan þannig að hann sé millifærður sjálfkrafa milli reikninga, greiðist með boðgreiðslum eða af greiðslukorti.

Byrjaðu strax. Því fyrr sem þú treystir þér til þess að leggja hluta af ráðstöfunartekjunum fyrir þeim mun auðveldara verður að ná settum markmiðum um eftirlaun. Því lengri sem sparnaðartíminn er því minna þarf að leggja fyrir í einu og því meiri verða vextirnir.

Nýttu þér heimildir til viðbótarlífeyrissparnaðar. Vegna mótframlags launagreiðenda og hagstæðra skattareglna er viðbótarlífeyrissparnaður hagkvæmasta sparnaðarleið sem völ er á. Hins vegar verður að hafa það í huga að viðbótarlífeyrissparnaður er bundinn fram yfir 60 ára aldur. Af þessum sökum þarf að skoða vandlega hvort maður sjálfur eða fjölskyldan hafi bolmagn til þess að binda peningana svo lengi. Áður en sparnaður er bundinn til langs tíma er hyggilegt að koma sér upp varasjóði til að mæta áföllum í fjármálum.

Líttu á viðbótarsparnað sem ósnertanlegan. Forðastu að ganga á eftirlaunasparnaðinn nema í algjörum undantekningartilvikum. Viðbótarlífeyrissparnaður er bundinn til starfsloka en annar sparnaður er það ekki. Það er alltof algengt að einstaklingar freistist til að ganga á langtímasparnað um leið og hann er byrjaður að safnast upp. Algengt er að fólk ætli að endurgreiða úttektina fljótlega en oftast er ekki tekst það ekki þrátt fyrir einlægan ásetning. Eins og komið hefur fram þarf margar milljónir til að greiða góð eftirlaun og því má alls ekki ganga á sjóðinn nema sýnt þyki að hann verði meiri en stefnt er að.

Kynntu þér vel mismunandi ávöxtunarleiðir. Áður en sparnaðarleið eða vörsluaðili er valinn er mikilvægt að fá upplýsingar um fjárfestingarstefnu fyrirtækisins eða sjóðsins, með hvaða hætti verðbréf eru valin og hvornig eignirnar eru ávaxtaðar. Einnig er rétt að spyrja um árangur og bera hann saman við árangur annarra aðila sem bjóða sambærilegar ávöxtunarleiðir.

Bæði fjármálafræðin og reynslan segja okkur að eignasamsetning sparnaðar er lykilatriði. Til langs tíma litið hefur ekkert atriði jafnmikil áhrif á ávöxtun og ákvörðunin um það í hvaða verðbréfum eignirnar eru ávaxtaðar. Hlutabréf gefa hæstu ávöxtunina til langs tíma en þau sveiflast líka mest í verði. Sveiflurnar jafnast þó út á löngum tíma. Þar sem eftirlaunasparnaður er langtímasparnaður eru hlutabréf afar vænlegur ávöxtunarkostur. Þegar líður á starfsævina og sparnaðartíminn styttist er skynsamlegt að velja sparnaðarform sem gefur stöðugri ávöxtun, eins og til dæmis skuldabréf eða innlánsreikninga í bönkum og sparisjóðum. Hér er yfirlit yfir þær ávöxtunarleiðir sem í boði eru fyrir eftirlaunasparnað:

Hlutabréf	Eignarhlutdeild í hlutafélagi. Ávöxtun ræðst af arðgreiðslum og verðbreytingum á hlutabréfamarkaði. Á löngum tíma ræður arðsemi hlutafélaganna mestu um ávöxtun.
Skuldabréf	Loforð um fastar greiðslur í framtíðinni. Ávöxtun ræðst af markaðsvöxtum þegar skuldabréf er keypt og selt. Skuldabréf hækka (lækka) í verði ef markaðsvertir lækka (hækka).
Ríkisvixlar og stutt skuldabréf	Loforð um fastar greiðslur í náinni framtíð eða á næstu mánuðum. Ávöxtun ræðst af markaðsvöxtum þegar skuldabréf er keypt. Stutt skuldabréf gefa oftast lægri ávöxtun en löng en þau sveiflast tiltölulega lítið í verði við breytingar á markaðsvöxtum.
Séreignarsjóðir	Hlutdeild í sjóði sem fjárfestir í skuldabréfum og hlutabréfum. Ávöxtun séreignarsjóðs ræðst af ávöxtun verðbréfa í eigu sjóðsins að frádregnum rekstrarkostnaði. Séreignarsjóðir eru eingöngu fyrir viðbótarlífeyrissparnað eða sparnað sem er bundinn fram yfir 60 ára aldur. Séreignarsjóðir starfa samkvæmt lögum um lífeyrissjóði.
Verðbréfasjóðir	Hlutdeild í sjóði sem fjárfestir í skuldabréfum og hlutabréfum. Ávöxtun verðbréfasjóðs ræðst af ávöxtun verðbréfa í eigu sjóðsins að frádregnum rekstrarkostnaði. Verðbréfasjóðir geta verið margskonar og bæði fyrir skammtíma- og langtímasparnað. Verðbréfasjóðir starfa samkvæmt lögum um verðbréfasjóði.
Innlán í bönkum og sparisjóðum	Bankar og sparisjóðir bjóða bundna innlánsreikninga fyrir langtímasparnað og greiða að jafnaði hæstu vexti hverju sinni á slíkum reikningum. Til lengri tíma má reikna með lægri vöxtum en á verðbréfamarkaði en höfuðstóll sveiflast ekki.
Söfnunartryggingar	Samningur um reglulegan sparnað með líftryggingu. Hluta af iðgjaldi er varið til að kaupa líftryggingu en tryggingin lækkar síðan eftir því sem höfuðstóll vex.

Annað lykilatriði við ávöxtun eftirlaunasparnaðar er áhættudreifing til að verjast sveiflum á verði verðbréfa eða tapi vegna gjaldþrota. Þar sem eftirlaunasparnaður á að vera helsta uppspretta tekna í starfslok verður seint lögð of mikil áhersla á nauðsyn þess að dreifa áhættu bæði innan einstakra verðbréfaflokka og milli þeirra. Áhættudreifing hlutabréfa næst með því að fjárfesta í mörgum hlutafélögum í mörgum atvinnugreinum og í mörgum löndum. Áhættudreifing í blönduðum verðbréfasöfnum næst hins vegar með því að fjárfesta í stuttum og löngum skuldabréfum, hlutabréfum og með því að hafa hluta eigna á innlánsreikningi.

Niðurstaðan er því að rétt sé að velja ávöxtunarleið með tilliti til sparnaðartíma og áhættudreifingar. Þannig er skynsamlegt að velja framan af ævinni ávöxtunarleiðir þar sem hlutabréf vega þungt en draga síðan úr vægi þeirra þegar líður að starfslokum. Nánar er fjallað um ávöxtun eftirlaunasparnaðar í næsta kafla.

Athugið hvort það sé skynsamlegt að skipta ellilífeyrisréttindum. Ef lífeyrisréttindi hjóna eða sambúðaraðila eru ójöfn getur verið skynsamlegt að skipta þeim til að tryggja hag beggja í starfslok. Ef annað hjóna á til dæmis fjórum sinnum meiri ellilífeyrisréttindi en hitt og fellur frá rétt fyrir starfslok, eða stuttu eftir þau, þá fær eftirlifandi maki greiddan makalífeyri tímabundið en síðan falla réttindin niður. Eftir það fengi makinn aðeins einn fimmta af þeim ellilífeyrisréttindum sem hjónin höfðu áunnið sér. Ef réttindum væri hins vegar skipt til helminga fengi makinn alltaf helminginn af réttindunum og makalífeyri að auki.

Helsti gallinn við skiptingu réttindanna er sá að ef tekjulægri makinn deyr á undan hinum þá hefur sá sem eftir lifir framselt helming réttinda sinna sem þá falla niður við andlát makans. Þetta hlýtur alltaf að vera matsatriði en ef miklu munar á lífeyrisréttindum hjóna er spurningin hvort skipting réttindanna sé ekki í raun nauðsynleg.

Tryggðu fjárhagslegt öryggi fjölskyldunnar. Það stoðar lítið að setja sér háleit markmið og vinna að þeim með skipulegum hætti ef ekki eru gerðar ráðstafanir til að tryggja fjárhagslegt öryggi fjölskyldunnar ef svo færi að forsendur breyttust vegna starfsorkumissis eða fráfalls. Þess vegna ættu persónuþryggingar að vera hluti af skipulagningu eftirlaunasparnaðar.

Tryggingaþörf einstaklinga er mismunandi vegna ólíkra fjölskylduáðstæðna og fjárhagsskuldbindinga. Almennt má segja að tryggingaþörfin sé meiri eftir því sem fleiri tekjulausir einstaklingar eru á heimilinu og eftir því sem skuldir eru meiri. Ef tekjur lækka eða falla niður vegna starfsorkumissis þarf samt áfram að framfleyta heimilinu og greiða af skuldum.

Tryggingavernd lífeyrissjóða og ráðlagðar viðbótartryggingar

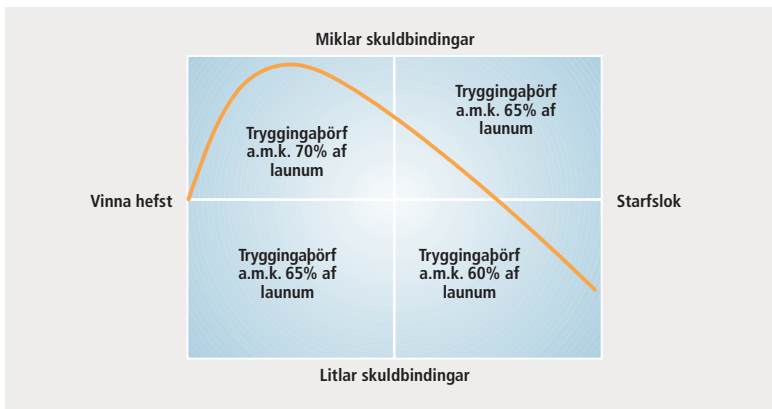
Tryggingavernd	Örorka / starfsorkumissir	Andlát
Lífeyrissjóðir	Örorkulífeyrir (nálægt 40–50% af launum) greiddur þar til sjóðfélagi fer á ellilífeyri sem er greiddur til æviloka	Makalífeyrir (nálægt 20–25% af launum), yfirleitt greiddur tímabundið
	Barnalífeyrir þar til yngsta barn nær 18–22 ára aldri	Barnalífeyrir þar til yngsta barn nær 18–22 ára aldri
Ráðlagðar viðbótartryggingar	Afkomuþrygging sem tryggir 70% af launum fyrstu 3 árin hjá þeim sem eru að hefja störf og 20–30% af launum til 65 ára eftir það Sjúkra- og slysatrygging sem greiðir ein árslaun við örorku Sjúkdómatrygging sem greiðir ein árslaun við greiningu alvarlegra sjúkdóma	Líftrygging sem greiðir langtímaskuldir og a.m.k. tvenn árslaun

Tafla 5.3 Tryggingavernd lífeyrissjóða er mjög viðtæk og verðmæt. Þrátt fyrir það er mælt með því að einstaklingar bæti við sig viðbótartryggingum til að tryggja fjárhagslegt öryggi fjölskyldunnar. Taflan sýnir yfirlit um tryggingavernd lífeyrissjóða og ráðlagðar viðbótartryggingar. Athugið að tryggingavernd lífeyrissjóða er mismunandi og er stundum meiri eða minni en hér kemur fram.

a) Viðbótarörorkutryggingar:

Þrátt fyrir full lífeyrissjóðsréttindi má halda því fram að flestir, ef ekki allir, hafi þörf fyrir viðbótarörorkutryggingar. Örorkulífeyrir lífeyrissjóða er í flestum tilvikum nálægt 50% af meðallaunum en yfirleitt mæla tryggingaráðgjafar með því að örorkubætur séu á bilinu 60% til 70% af núverandi launum. Mismunandi aðstæður valda því að tryggingaþörfin er ekki jafn mikil hjá öllum en færa má rök fyrir því að örorkubætur þurfi almennt að vera nálægt 70% af launum, sérstaklega framan af starfsævinni. Ef einstaklingur verður að hætta vinnu vegna örorku falla niður greiðslur í lífeyrissjóð (4% af launum) en önnur útgjöld halda sér að mestu og jafnvel má búast við því að útgjöldin hækki vegna örorkunnar.

Tryggingaþörf er mismunandi fyrir örorkutryggingar

Mynd 5.4 Myndin sýnir dæmi um það hvernig hægt er að meta þörf fyrir tryggingu gegn tekjumissu vegna örorku. Lárétti skalinn sýnir starfsævina allt frá því að einstaklingur kemur á vinnumarkað þar til hann fer á eftirlaun. Á lóðréttu skalanum eru skuldbindingar einstaklingsins, bæði vegna barna og skulda. Rauða línan sýnir hvernig algengt er að tryggingaþörfin breytist eftir aldri. Hún er mikil fyrst á starfsævinni þegar hjón hafa nýlega stofnað heimili og skuldbetta sig og eiga ung börn. Á seinni hluta starfsævinnar eru börnin farin að heiman og skuldir hafa lækkað. Um leið minnkar tryggingaþörfin.

Óhætt er að ráðleggja fólki að gera ráðstafanir til að tryggja sér a.m.k. 70% af launum í örorkubætur ef tekjur skyldu falla niður vegna starfsorkumissis. Til viðbótar er skynsamlegt að bæta við sjúkra- og slysatryggingu og sjúkdómatryggingu og haga samsetningu viðbótarörorkutrygginga þannig að við orkutap komi eingreiðsla til að nota fyrstu mánuðina eða árin meðan verið er að aðlagast nýju lífi og nýjum aðstæðum. Fjárhæð eingreiðslubóta ætti að setja í samhengi við laun og miða við að bæturnar tryggi eins til tveggja ára laun. Með aldrinum minnkar þörfin á eingreiðslutryggingunum, eftir því sem eignir vaxa og skuldbindingar minnka. Sjá nánar í dæmi aftast í kaflanum.

Afar mikilvægt er fyrir þá sem eru að hefja störf á vinnumarkaði að verða sér strax úti um viðbótartryggingar því það tekur yfirleitt þrjú ár að ávinna sér full örorkulífeyrisréttindi í lífeyrissjóðum eða rétti á framreikningi réttinda. Í lífeyrissjóðalögnum segir að örorkulífeyrir skuli framreiknaður samkvæmt reglum lífeyrissjóðs enda hafi sjóðfélagi greitt til lífeyrissjóðs í a.m.k. þrjú ár á undanfarandi fjórum árum og þar af a.m.k. sex mánuði á síðasta tólf mánaða tímabili. Vegna þessa ákvæðis er ungt fólk á vinnumarkaði nánast réttindalaust fyrstu ár starfsævinnar. Þetta er nauðsynlegt að gera sér ljóst og grípa til viðeigandi ráðstafana. Launagreiðendur gerðu rétt í að benda nýliðum í hópi starfsmanna sinna á þessa staðreynd.

Afkomutrygging	Af því að örorkutrygging lífeyrissjóða greiðir u.þ.b. 50% til 60% af launum sem er ekki nóg til að halda óbreyttum lífsgæðum.
Sjúkra- og slysatrygging	Af því að tryggingin greiðir dagpeninga við tímabundna örorku og hentar því sérstaklega vel fyrir þá sem greiða ekki í sjúkrasjóð stéttarfélaga. Af því að við varanlega örorku eru greiddar eingreiðslubætur sem nota má til að aðlagast breyttum aðstæðum vegna örorku.
Sjúkdómatrygging	Af því að við greiningu á erfiðum sjúkdómi eru greiddar eingreiðslubætur sem nota má til að aðlagast breyttum aðstæðum. Starfsgeta helst oft þrátt fyrir greiningu á erfiðum sjúkdómi.

Tafla 5.4 Það er erfið lífsreynsla að missa starfsgetu vegna slyss eða sjúkdóms. Þótt lífeyrissjóðir greiði góðan örorkulífeyri við slíkar aðstæður er hann ekki nægur til að halda óbreyttum lífsgæðum eða til að standa undir útgjöldum sem oft fylgja örorku og veikindum. Þess vegna er ráðlegt að bæta við sig örorkutryggingum. Í þessari töflu kemur fram hvaða viðbótartryggingum er mælt með og hvers vegna það er gert.

Mjög skynsamlegt er að kaupa viðbótarörorkutryggingar sem byggjast á mánaðarlegum bótum. Það er best að gera með milligöngu lífeyrissjóðs. Nokkrir lífeyrissjóðir hafa heimild í samþykktum sínum til að draga tryggingaiðgjöld örorkutrygginga frá lífeyrisiðgjöldum en það þýðir að tryggingaiðgjöldin eru greidd óskattlögð eins og lífeyrisiðgjöldin. Ef örorkutrygging er keypt með þessum hætti lækka iðgjöldin sem nemur tekjuskattinum, eða um 38%, og munar um minna. Komi til greiðslu bóta er greiddur tekjuskattur af þeim eins og öðrum tekjum, sama hvort iðgjöldin eru greidd af óskattlögðu fé eða ekki.

b) Líftrygging:

Hvenær sem er á starfsævinni er mikilvægt að hafa líftryggingu. Hún er nauðsynleg fyrir fólk sem er með börn á framfæri og miklar fjárskuldbindingar en hún getur líka verið mikils virði fyrir eldra fólk sem er búíð að koma börnum sínum á legg og borga niður skuldir sínar. Það þarf ekki að fara mörgum orðum um það hvers vegna tryggingin er mikilvæg fyrir ungt fólk með miklar skuldir. Þar er trygg-

ingin alger forsenda þess að hægt sé að greiða af lánnum og framfleyta fjölskyldunni ef önnur eða eina fyrirvinnan fellur frá. Ef um er að ræða ungt fólk með börn er makalífeyrir greiddur úr lífeyrissjóðum þar til yngsta barnið hefur náð 18 ára aldri (til 22 ára aldurs hjá sumum sjóðum) en ef börnin eru orðin fullorðin er makalífeyrir yfirleitt tímabundinn og greiddur í þrjú til fimm ár. Af þessari ástæðu og eins vegna þess að það kostar sitt að hefja nýtt líf án hins látna er líftrygging alltaf nauðsynleg en váttryggingarfjárhæðin getur verið mismunandi eftir aðstæðum og óskum hvers og eins.

Af hverju líftrygging?

Til að tryggja fjárhagslegt öryggi fjölskyldu við fráfall.
Líftryggingabætur eru greiddar í einu lagi og eru skattlausar. Líftryggingabætur hjálpa eftirlifandi maka og börnum að aðlagast nýjum aðstæðum og hefja nýtt líf.
Til að greiða skuldir sem áður var greitt af með launum hjónanna beggja.
Af því að maka- og barnalífeyrir lífeyrissjóða er ekki nema hluti af launum hins látna og er bara greiddur tímabundið.
Við fráfall beggja hjóna greiðist enginn makalífeyrir. Líftrygging er því alveg bráðnauðsynleg til að tryggja fjárhag barna ef báðir foreldrar falla frá.

| **Tafla 5.5** Fimm atriði sem mæla með líftryggingu.

Fyrirvinnur ættu alltaf að vera með líftryggingu. Ef fyrirvinnan fellur frá getur líftrygging skipt sköpum fyrir fjölskylduna á meðan hún er að koma undir sig fótunum og hefja nýtt líf. Ein ástæða þess að mælt er með líftryggingu er að við fráfall beggja hjóna greiða lífeyrissjóðir barnalífeyri en engan makalífeyri. Það sama gildir ef einstætt foreldri fellur frá. Þá er engu til að dreifa nema barnalífeyrinum til að framfleyta börnunum.

Miða ætti við að líftryggingarbæturnar nemi að minnsta kosti eins til tveggja ára launum viðkomandi fyrirvinnu eða að bótafjárhæðin dygði í það minnsta til að greiða upp langtímaskuldir og sem svaraði launum hins látna í eitt ár. Við mat á langtímaskuldum skal draga frá skuldir sem falla niður við andlát eins og námslán. Einnig skal draga frá skuldir með lánatryggingu sem greiðir upp lán við andlát skuldara.

Ef annað hjóna er heimavinnandi og fær því ekki launatekjur þarf einnig að líftryggja viðkomandi. Heimilisstörf eru verðmæt og fráfall maka veldur alltaf röskun. Þess vegna er ráðlegt að kaupa líftryggingu fyrir heimavinnandi maka til þess að mæta kostnaði við að aðlagast nýjum aðstæðum. Eðlilegt er að líftryggingarbæturnar séu sama fjárhæð og hjá þeim sem vinnur úti.

Líftryggingariðgjöld eru yfirleitt lægri en fólk heldur. Iðgjaldið ræðst af líftryggingarfjárhæð, kyni og aldri og fleiri atriðum. Á heimasíðum líftryggingafélaga er

hægt að fletta upp á iðgjaldatöflum eða reikna iðgjöldin í sérstökum reiknivélum. Líftryggingabætur eru greiddar út í einu lagi og eru skattfrjálsar.

c) Almennar ráðleggingar um tryggingar:

Áður en trygging er keypt er nauðsynlegt að gefa sér tíma til að kanna hvaða tryggingar eru í boði með því að hafa samband við tryggingafélög sem selja persónu-tryggingar eða fletta upp á vefsíðum þeirra. Það er góð regla að lesa alltaf skilmála trygginganna og spyrja spurninga sem vakna við lestur þeirra. Það er auðveldara en flestir halda að lesa þessa skilmála. Oft er talað um smáa letrið varðandi tryggingar og kvartað yfir undanþágutilvikum í skilmálum. Yfirleitt eru þessar kvartanir óréttmætar og fram komnar af því að viðkomandi las ekki skilmálana fyrir fram heldur eftir að fór að reyna á þá. Það er miklu betra að lesa skilmálana fyrir fram og vita hvað trygging bætir og hvað er undanskilið.

Við mat á tryggingarfjárhæðum er mikilvægt að gæta þess að taka ekki of lága tryggingu í upphafi því það er auðveldara að lækka tryggingu en að hækka hana. Ef einstaklingur kaupir til dæmis líftryggingu og vill hækka trygginguna síðar í kjölfar veikinda kann það að vera erfitt eða kosta hærra iðgjald vegna veikindanna. Þess vegna er betra að byrja frekar með tryggingabætur í hærri kantinum og lækka þær síðan þegar tryggingaþörfin minnkar.

Sá sem kaupir persónutryggingar þarf að gera sér grein fyrir því að það getur verið óhagstætt að skipta um tryggingafélag síðar. Þegar hann vill segja tryggingunni upp og kaupa nýja tryggingu hjá öðru félagi getur verið að forsendur hafi breyst. Heilsu hans kann að hafa hrakað og nýja félagið getur talið of áhættusamt að selja honum tryggingu. Eins er hugsanlegt að þó að nýja félagið samþykki að tryggja hann vilji það undanskilja bætur vegna sjúkdóms sem væntanlegur tryggingataki fékk eftir að hann tryggði sig hjá fyrra félaginu og féll undir skilmála þar. Við þessar aðstæður hefði verið betra að halda sig við gamla félagið. Það er því mikilvægt fyrir hvern og einn að velja strax tryggingafélag sem hann treystir og telur sig geta verið hjá til langs tíma.

Kannið hvað tryggingar kosta og gerið verðsamanburð. Þótt ein trygging sé ódýrari en önnur er ekki þar með sagt að hún sé betri kostur. Í sumum tilvikum liggur munurinn í því að skilmálar trygginganna eru mismunandi. Spyrjið því alltaf hvers vegna verðmismunur sé milli félaga og sannreynið síðan svarið með því að bera saman skilmálana. Í öðrum tilvikum kann munurinn að liggja í gæðum en tryggingafélög hafa mismunandi gjaldþol og þjónustu. Það er eins með tryggingafélögin og vörsluaðila sparnaðar að samningur váttrygðs og tryggingafélags er langtímasamningur sem verður að byggjast á trausti og stöðugleika. Kynnið ykkur því hverjir standa að félaginu og leggið mat á það hvort þið treystið þeim. Takið síðan ígrundaða ákvörðun um það hvaða tryggingafélag er skipt við.

Sótt er um persónutryggingar á þar til gerðum eyðublöðum hjá tryggingafélögum. Í umsókninni þarf umsækjandi að gefa heilsufarsyfirlýsingu. Ef sótt er um mjög háar tryggingabætur getur tryggingafélag óskað eftir því að umsækjandi fari í lækni skoðun og að yfirlýsing læknis fylgi með umsókninni. Jafnvel þótt sótt sé um lágar bætur getur tryggingafélag óskað eftir lækni skoðun, meðal annars vegna einhvers sem kemur fram í umsókninni. Síðan fer fram mat á umsókninni hjá tryggingafélagi og í framhaldi af því tekur félagið ákvörðun um það hvort það vill tryggja umsækjandann og á hvaða kjörum. Ef tryggingafélög telja áhættusamt að tryggja umsækjanda, til dæmis vegna veikinda fyrir á ævinni, getur verið að þau fari fram á sérstakt áhættuálag. Stundum hafna tryggingafélögin umsóknum um persónutryggingar.

Eftir að tryggingamálin hafa verið yfirfarin og viðbótartryggingar keyptar er ráðlegt að koma á þeirri vinnureglu að yfirfara tryggingamálin reglulega, t.d. á tveggja til þriggja ára fresti. Skoðið þá hvort tryggingaþörfin hefur breyst og hvort ástæða sé til að auka eða minnka tryggingaverndina.

Önnur leið til að auka tryggingaverndina er að auka greiðslur í lífeyrissjóð. Þessi leið er auðvitað háð því að lífeyrissjóður heimili sjóðfélögum að greiða viðbótariðgjald í samtryggingarsjóð. Mismunurinn á því að auka tryggingavernd með viðbótartryggingum eða greiða meira í lífeyrissjóð er að persónutryggingar er hægt að kaupa tímabundið og velja einstakar tryggingar. Í flestum lífeyrissjóðum eru réttindin hins vegar viðvarandi og yfirleitt er ekki hægt að velja einstakar tryggingar sérstaklega. Það eru því ýmis rök fyrir því að kaupa viðbótartryggingar sérstaklega.

Farðu reglulega yfir samsetningu eigna. Hyggilegt er að yfirfara reglulega samsetningu eigna með það fyrir augum að skoða möguleikana á að minnka við sig eignir til þess að auka tekjur og minnka gjöld. Þetta á sérstaklega við þegar fólk er komið á miðjan aldur og börnin farin að heiman enda minnkar þá gjarnan húsnæðisþörf fjölskyldunnar. Oft má fá ágæta fjárhæð í milli þegar skipt er á stórri og lítilli íbúð og þetta fé er hægt að ávaxta vel, t.d. í ríkisskuldabréfum.

Sagan segir okkur að fjárfesting í íbúðarhúsnæði sé ekki góð ávöxtunarleið því til lengri tíma litið gerir fasteignaverð ekki meira en að fylgja almennum verðlagsþækkunum og það er kostnaðarsamt að eiga fasteign. Eigendur fasteigna þurfa einnig að greiða fasteignagjöld sem eru á bilinu 0,5% til 0,6% af verðmæti eignar. Ekki má gleyma viðhaldinu en reikna má með að árlegt viðhald sé á bilinu 1,8% til 2,5% á ári eða jafnvel enn meira.

Tafla 5.6 sýnir dæmi um árleg útgjöld og tekjur tvennra hjóna, A og B, sem eiga jafnmiklar eignir en hafa ólíka eignasamsetningu. Hjón A eiga fasteign að verðmæti 20 milljónir króna en hjón B eiga fasteign að verðmæti 15 milljónir og 5 milljónir í ríkisskuldabréfum sem gefa af sér 4,5% vexti á ári.

Dæmi um árleg útgjöld og tekjur tveggja fjölskyldna sem eiga jafnmiklar eignir en eru með ólíka eignasamsetningu

Fjölskylda		A	B
Eignir		Þús.kr.	Þús.kr.
Fasteign		20.000	15.000
Ríkisskuldabréf			5.000
Eignir samtals		20.000	20.000
Árleg útgjöld (tekjur)	% á ári	Þús.kr.	Þús.kr.
Eignarskattur	0,6%	63	33
Rekstur húsnæðis	0,5%	100	75
Fasteignagjöld	0,5%	100	75
Árlegt viðhald	1,8%	360	270
Tekjur af sparifé	4,5%	0	-225
Útgjöld (tekjur) samtals		623	228

Tafla 5.6 Þetta dæmi sýnir hvað það getur borgað sig að minnka við sig eignir til að lækka gjöld og auka tekjur. Fjölskyldurnar tvær eiga jafn miklar eignir en fjölskylda B sparar 395 þúsund krónur á ári með því að búa í ódyrara húsnæði.

Dæmið sýnir að það getur verið mjög hagkvæmt að minnka við sig eignir. Hjón A þurfa að greiða 623 þúsund krónur á ári vegna fasteignar sinnar en útgjöld hjóna B eru 228 þúsund krónur á ári þegar búið er að draga frá tekjur af ríkisskuldabréfunum. Mismunurinn er 395 þúsund krónur á ári eða 33 þúsund krónur á mánuði. Því fyrr sem fólk getur minnkað við sig eignir því meiri verður ávinningurinn. Ef það sem sparast í dæminu hér að ofan er lagt fyrir mánaðarlega verður uppsafnaður orðinn að 5 milljónum á tíu árum og 8,4 milljónum á 15 árum.

Þetta dæmi er auðvitað mjög einfaldað. Undanfarin ár hafa fasteignir hækkað verulega í verði en í dæminu er ekki reiknað með neinni hækkun. Sú forsenda byggist á því að á mjög löngum tíma má búast við því fasteignir haldi verðgildi sínu og hækki ekki umfram það. Þessi forsenda á við í flestum tilvikum en ekki alltaf. Fasteignir geta til dæmis orðið verðmeiri með árunum vegna staðsetningar. Ekki er heldur reiknað með kostnaði við að skipta um fasteign en hann er oft umtalsverður, auk þess sem oft er erfitt að finna minni fasteign á lægra verði en með sama notagildi og núverandi eign. Loks má nefna að oft á tíðum eru minningar og tilfinningar tengdar einstökum eignum og slíkt verður vitaskuld ekki metið til fjár. Dæmið gefur engu að síður vísbendingu um að það getur borgað sig fjárhagslega að minnka við sig húsnæði.

Dragðu úr skuldum og lækkaðu fjármagnskostnað. Til viðbótar við markmið um eftirlaun og áætlun um sparnað til að ná þeim verður fólk að vera meðvitað um útgjöld eftir að vinnu lýkur. Hér að framan hefur verið lögð áhersla á nauðsyn þess

að safna eignum til að greiða eftirlaun, en það er líka skynsamlegt að gera ráðstafanir til að lækka útgjöldin eftir því sem hægt er. Það eru einkum stórir útgjaldaliðir sem skipta máli, eins og rekstur húsnæðis og fjármagnskostnaður hjá þeim sem skulda.

Það er dýrt að skulda og þeir sem það gera þurfa tekjur til að greiða af skuldunum. Þetta gildir auðvitað á starfsævinni, en ekki síður á eftirlaunaárunum. Þeir sem sjá fram á að skulda mikið þegar þeir setjast í helgan stein ættu að gera tvennt. Í fyrsta lagi ættu þeir að gæta að því við skilgreiningu á markmiðum sínum varðandi eftirlaun að gert sé ráð fyrir afborgunum af skuldunum. Ef þær eru mjög miklar geta þær valdið því að nauðsynlegt sé að vinna lengur en hugurinn stóð til, eða að síður sé hægt að draga úr vinnu á seinni hluta starfsævinnar. Í öðru lagi getur verið skynsamlegt að gera ráðstafanir til að lækka skuldirnar með því að greiða þær fyrr upp eða með því að minnka eignir og slá þannig tvær flugur í einu höggi: að lækka bæði fjármagns- og rekstrarkostnað.

Það má líka hugsa þetta á annan hátt í upphafi og forðast að hafa lánstíma skulda svo langan að enn sé verið að greiða af þeim á eftirlaunaaldri. Þeir sem skipta um húsnæði á miðjum aldri ættu til dæmis að hafa í huga að mikil skuldsetning til langs tíma dregur úr ráðstöfunartekjum á eftirlaunaárunum og getur leitt til þess að ekki verði hjá því komist að vinna meira eða fresta starfslokum um einhver ár.

Það getur líka borgað sig að yfirfara skuldir heimilisins reglulega. Stundum er hægt að lækka árlegar vaxtagreiðslur með því að breyta samsetningu skulda og stundum er besti sparnaðarkosturinn að greiða upp óhagstæð lán.

Klökkja eða sandur

Það er mikilvægt að setja sér markmið um eftirlaun þegar gerð er áætlun um eftirlaunasparnað. Til þess að vita hvað þarf að spara mikið þarf fyrst að hafa hugmynd um hvað óskað er eftir að hafa mikil eftirlaun og reikna síðan út hvað þurfi að leggja mikið fyrir til að ná óskastöðunni. Ef markmiðið er hins vegar ekki nógu vel ígrundað er hugsanlegt að tekjur verði ekki nægar og að eftirlaunaárin verði ekki eins ánægjuleg og stefnt er að.

Algennt er þegar fólk er að setja sér markmið um eftirlaun að tekjuþörfin á efri árum sé vanmetin. Sumir telja að þeir þurfi minni tekjur eftir að þeir hætta að vinna og miða eftirlaunasparnaðinn við það. Í nýlegri skoðanakönnun í Bandaríkjunum voru þátttakendur spurðir um hvað þeir teldu sig þurfa að hafa í eftirlaun. Svarið kom á óvart því meira en helmingur svarenda taldi sig þurfa 50% af lokalaunum eða minna. Það getur vissulega gengið hjá sumum að tekjur lækki um helming en það er ólíklegt að fólk þyki það almennt ásættanlegt þegar á reynir. Það fer reyndar eftir tekjum og fjárhagsstöðu hvort það getur yfir höfuð gengið að lækka í launum við það

að hætta að vinna. Það er til dæmis afar ólíklegt að þeir sem hafa lægstu tekjurnar eða skulda mikið geti misst helming tekna sinna. Mun líklegra er að tekjur þurfi að vera á bilinu 75% til 80% af lokalaunum og margir halda því fram að tekjurnar þurfi að vera meiri, meðal annars vegna hærri lyfja- og læknskostnaðar og vegna þess að ýmis annar kostnaður hækkar með auknum frítíma.

Önnur algeng mistök eru vanmat á því hvað við lifum lengi. Í fyrrnefndri skoðanakönnun voru þátttakendur spurðir um líkurnar á því að 65 ára einstaklingur lifði lengur en til 85 ára aldurs. Yfir 60% þátttakenda töldu að líkurnar væru 25% eða minni. Rétt svar er hins vegar að 65 ára maður hefur um það bil 50% líkur á að lifa lengur en til 85 ára aldurs. Ef meðallíflíkur 65 ára einstaklinga eru 20 ár þýðir það að við 85 ára aldur verður helmingur hópsins enn lifandi og hinn helmingurinn fallinn frá. Þetta þýðir að helmingur þeirra sem hætta að vinna 65 ára og reikna með að eftirlaunasjóður þurfi að endast í 20 ár hefur rangt fyrir sér. Og það sem meira er, þeir sem verða á lífi 85 ára munu sumir lifa töluvert lengur. Þannig hefur 65 ára maður um það bil 30% líkur á að verða 90 ára og 4% líkur á að verða 100 ára.

Stundum er talað um að sitthvað geti valdið því að eftirlaunin verði lægri en stefnt var að. Það sem oftast er nefnt er hætta á því að ávöxtun verði lægri en búist var við, til dæmis vegna óhagstæðrar þróunar á verðbréfamörkuðum á sparnaðartímanum. Önnur áhætta er að lífeyrissjóður getur þurft að lækka lífeyrisréttindi vegna aukinnar lífeyrisbyrði, til dæmis vegna aukins langlífis eða meiri örorkulífeyrisgreiðslna.

Þessi áhætta er þó tiltölulega léttvæg á móti því sem gerist ef helsta forsenda áætlunar um eftirlaunasparnað er röng. Við getum varið okkur fyrir sveiflum á verðbréfamarkaði með því að reikna með hóflegri ávöxtun í áætlununum og með því að draga úr vægi áhættumeiri verðbréfa þegar líður að starfslokum. Við getum varið okkur fyrir áhættunni sem skapast af hugsanlegri þörf lífeyrissjóðsins okkar á að minnka réttindi sjóðfélaga með því að auka viðbótarsparnað. Það er hins vegar verra ef sú staða kemur upp að eftirlaunasjóðurinn klárast of snemma vegna þess að við töldum að við þyrftum minni tekjur en raun varð á eða ef við vanmátum lífslíkur okkar; og við stöndum uppi sprellum og vantar peninga til að njóta þess.

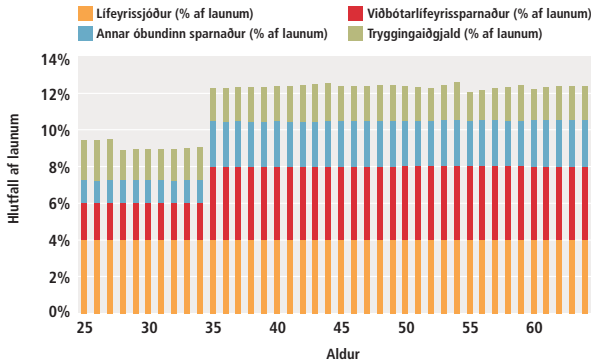
Það er því afar mikilvægt að vanda sig við skilgreiningu á markmiðum um eftirlaun og að setja sér raunhæf markmið um tekjur til æviloka. Með raunhæfu markmiði er átt við að það sé mögulegt að ná því með góðri fjármálastjórn og viðurðanlegum viðbótarsparnaði. Markmiðið er ekki bara tala út í loftið heldur mikilvæg forsenda sem getur haft úrslitaáhrif á fjárhagslega afkomu síðar á ævinni. Hér gilda sömu lögmál og þegar byggja á hús sem á að standa lengi. Undirstaðan þarf að vera traust og það er betra að byggja á klöpp en sandi.

Um það bil 8% af launum í viðbótarsparnað og tryggingar

Dæmi um lífeyrissparnað og tryggingar

Hvað þarf að spara mikið og hvað kosta tryggingarnar? Hér er gefið dæmi um hjón sem koma út á vinnumarkaðinn 25 ára og vinna til 65 ára aldurs. Þau leggja fyrir alla starfsævina og kaupa viðbótartryggingar sem mælt er með í töflu 5.3. Í dæminu er reiknað með 4,5% raunvöxtum og að laun hækki um 1% á ári. Tryggingaiðgjöld eru miðuð við lægsta áhættuflokk.

Lífeyrisiðgjöld og viðbótarsparnaður

Lágmarksíðgjald í lífeyrissjóð

10% af launum (launþegi greiðir 4%, launagreiðandi 6%).

Viðbótarlífeyrissparnaður

2% af launum fyrir skatta 25 til 34 ára, 4% eftir það.

Annar sparnaður

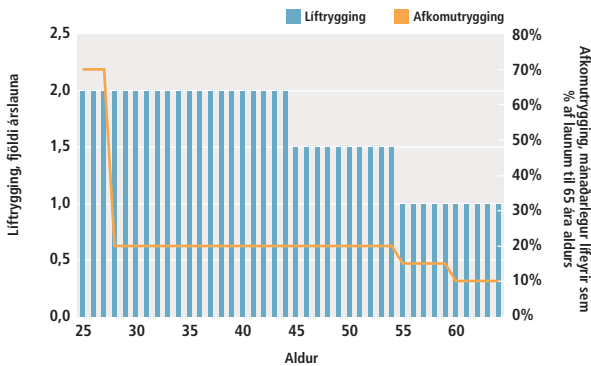
2% af launum eftir skatta 25 til 34 ára, 4% eftir það.

Tryggingaiðgjöld

Iðgjöld fyrir tryggingar sbr. myndir 5.6 og 5.7.

Mynd 5.5 Eins og aðrir launþegar greiða hjónin 4% af launum í lífeyrissjóð alla starfsævina. Þau ákveða strax að spara reglulega 2% af launum fyrir skatta í viðbótarlífeyrissparnað og önnur 2% af launum eftir skatta í annan óbundinn sparnað. Eftir 10 ár tvöfalda þau viðbótarsparnaðinn. Hjónin kaupa persónu-tryggingar alla ævina og greiða fyrir það um 2% af launum. Þannig greiða þau að meðaltali um 5,7% af launum fyrir skatta í viðbótarsparnað megnið af starfsævinni og um 2% til að tryggja fjárhagslegt öryggi fjölskyldunnar við starfsorkumissi eða fráfall.

Líftrygging og viðbótarörorkutrygging

Líftrygging

Tryggir tvenn árslaun í eingreiðslu við fráfall hins tryggða til 44 ára aldurs, ein og hálf árslaun 45 til 54 ára og ein árslaun 55 til 64 ára.

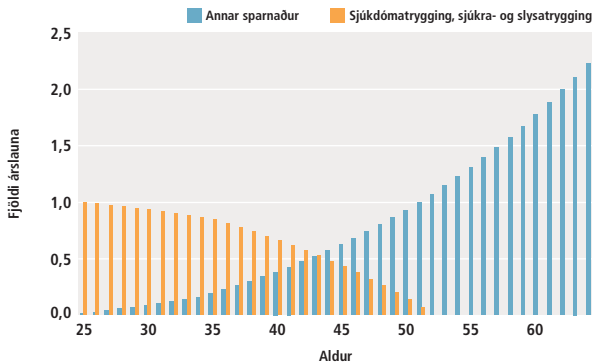
Afkomutrygging

Tryggir 70% launa í örorkulífeyri fyrstu þrjú ár starfsævinnar, 20% launa á aldrinum 28–54 ára, 15% launa á aldrinum 55–60 ára og 10% launa á aldrinum 60–64 ára. Bætur eru greiddar mánaðarlega til 65 ára aldurs.

Mynd 5.6 Hjónin kaupa líftryggingu til að tryggja fjölskyldunni bætur við fráfall. Fyrstu 20 ár starfsævinnar nema líftryggingabætur tvennum árslaunum en á seinni hluta ævinnar lækka þau bæturnar í tveimur áföngum í ein árslaun. Hjónin kaupa einnig afkomutryggingu til þess að verja sig fyrir tekjutapi vegna starfsorkumissis. Fyrstu þrjú ár starfsævinnar greiðir tryggingin mánaðarlegar örorkubætur sem nema 70% af launum en eftir að þau hafa tryggt sér full lífeyrissjóðsréttindi lækka bæturnar í 20% af launum og síðan aftur í 15% af launum á aldrinum 55 til 59 ára og í 10% á aldrinum 60 til 64 ára.

Dæmið sýnir að með viðbótarsparnaði alla starfsævina er hægt að byggja upp nægilega sterkan sjóð til að standa undir góðum eftirlaunum frá starfslokum til æviloka. Með slíkri fyrirhyggju er hægt að lifa vel – lengi.

Heilsutryggingar

Sjúkdómtrygging

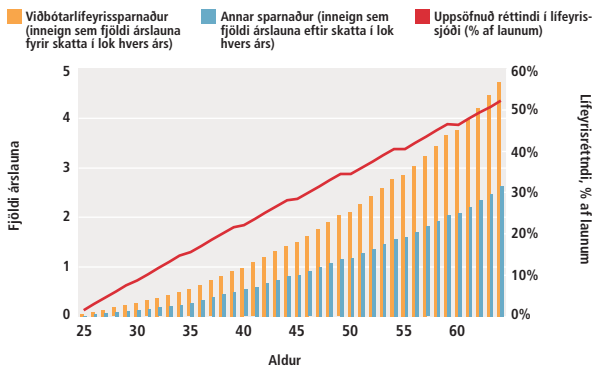
Tryggir ein árslaun í eingreiðslu við greiningu á sjúkdómi. Trygging lækkar eftir því sem annar sparnaður vex.

Sjúkra- og slysatrygging

Tryggir árslaun í eingreiðslu við 100% örorku. Trygging lækkar eftir því sem annar sparnaður vex.

Mynd 5.7 Hjónin kaupa einnig sjúkdómtryggingu og sjúkra- og slysatryggingu til þess að tryggja fjölskyldunni eingreiðslu við greiningu á alvarlegum sjúkdómi eða við starfsorkumissi vegna slyss eða sjúkdóms. Eingreiðslubætur eru skattfrjálssar og nýtast vel til að aðlagast breyttum aðstæðum vegna alvarlegs sjúkdóms eða ef einstaklingur missir starfsgetu vegna veikinda eða slyss. Þar sem iðgjöld fyrir tryggingarnar hækka með aldrinum lækka þau sjúkdóma- og sjúkra- og slysatryggingarnar eftir því sem annar sparnaður vex.

Eftirlaun

Ellilífeyrir úr lífeyrissjóði

52% af lokalaunum frá 67 ára aldri til æviloka.

Viðbótarlífeyrissparnaður

Inneign í starfslok jafngildir 4,7 árslænum (lokalaun) og dugir til að greiða eftirlaun sem jafngilda 59% af mánaðarlaunum fyrir skatta í 10 ár eða 43% í 15 ár.

Annar sparnaður

Inneign í starfslok jafngildir 2,6 árslænum og dugir til að greiða 32% af lokalaunum eftir skatta í 10 ár og 24% í 15 ár.

Mynd 5.8 Eftir 40 ár á vinnumarkaði hafa hjónin safnað lífeyrisréttindum í lífeyrissjóði sem tryggja þeim 52% af lokalaunum í ævilangar lífeyrisgreiðslur frá 67 ára aldri. Þau eiga einnig inneign á vörsloreikningi lífeyrissparnaðar sem nemur 4,7 árslænum fyrir skatta og dugir til að greiða 43% af lokalaunum í 15 ár. Lífeyrissjóður og viðbótarlífeyrissparnaður tryggja þeim því samtals 87% af lokalaunum í 15 ár en auk þess eiga þau annan sparnað sem nemur 2,6 árslænum.